

Fejlődés-fejlődési zavartól a komplex gyógypedagógiai fejlesztés és tanácsadásig

Tóth Anikó
gyógypedagógus

A korai fejlesztés definíciója

A korai fejlesztés a 0-5 (6) éves korú **eltérő fejlődésű gyermekek tervszerűen felépített programja** és a család segítése, mely gyógypedagógiai fejlesztést, tanácsadást és különböző terápiás szolgáltatásokat foglal magába, a gyermek állapotát és a család körülményeit, valamint egyedi igényeit figyelembe véve.

A kora gyermekkori intervenció fogalma

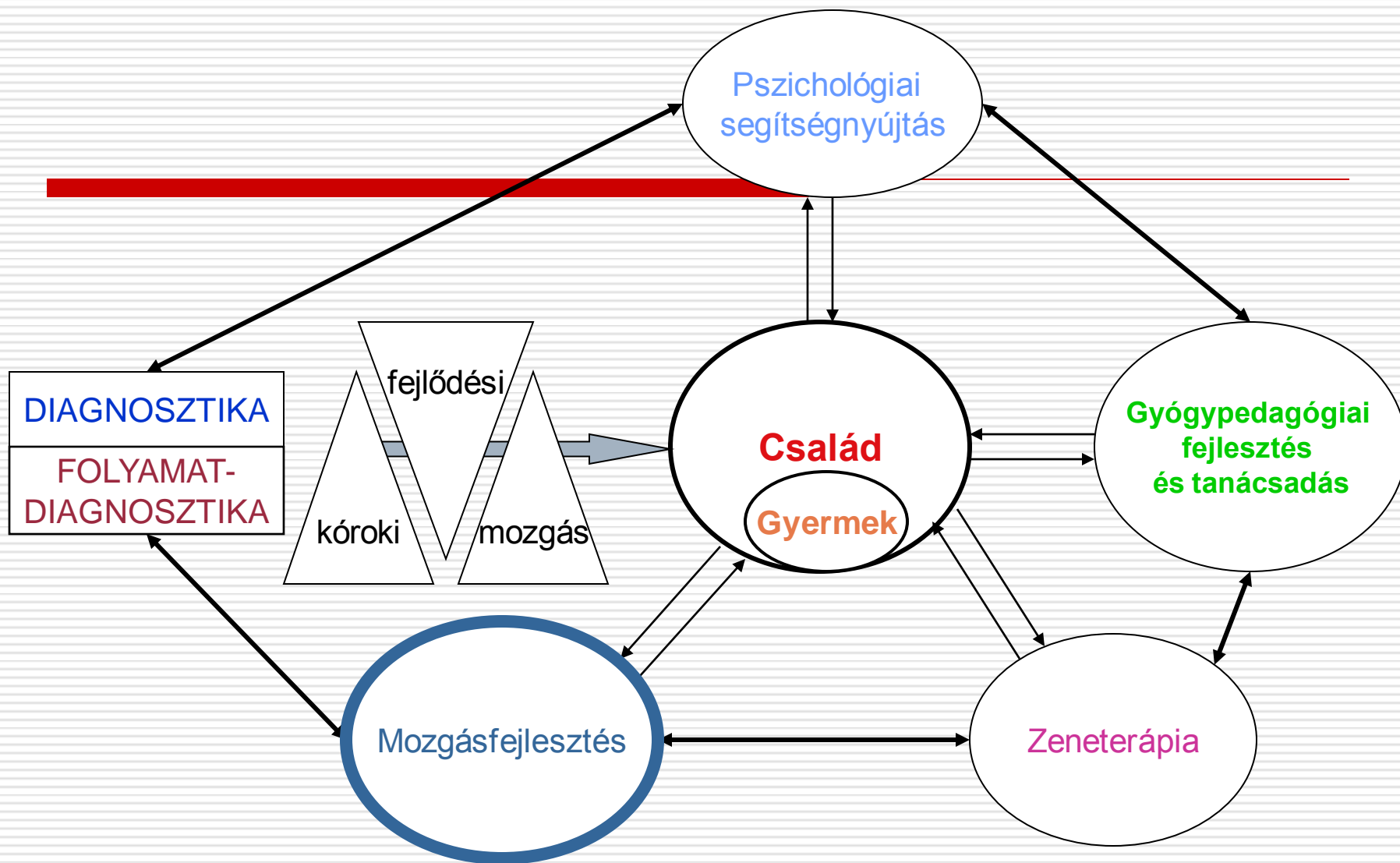
A korai életszakaszban megkezdett,
eltérő fejlődésmenetű, vagy fejlődési zavar szempontjából
veszélyeztetett gyermekek és családjaik számára
nyújtott,
összehangolt, komplex segítségnyújtás formájában
szerveződő,
interdiszciplináris team által végzett szolgáltatások
rendszere.

Kikre irányul?

- ❑ **Eltérő fejlődésmenetű gyermekek** (valamely standardizált vizsgáló eljárással mérhető elmaradást mutat a fejlődésmenetben),
- ❑ **Érzékszervi és, vagy mozgásszervi sérüléssel élő gyermekek,**
- ❑ **Fejlődési zavar szempontjából veszélyeztetett gyermekek** („rizikó” gyerekek: koraszülöttek, ikrek, hospitalizált gyerekek; genetikai-biológiai meghatározottság; szociális-környezeti veszélyeztetettség),
- ❑ És **az őket nevelő családok** támogatására, kísérésére.

Hol történik?

- Korai fejlesztő központok
- Pedagógiai szakszolgálatok
- EGYMI-k
- Érzékszervi sérültek Szakértői Bizottsága
- Pető Intézet

-
- Magyarországon az 1993. évi oktatási törvény előírja, hogy a sérült gyermek a felismerés pillanatától jogosult a megfelelő ellátásra.
 - A védőnő és a gyermekorvos feladata, hogy a megkésetten, vagy eltérő módon fejlődő gyermeket korán észleljék és az etiológiai kivizsgálás, a fejlődési diagnosztika, valamint a terápiás programok ezt követően megkezdődjenek.

Jelenlegi helyzet Magyarországon

- Ha egy rászoruló nem kap megfelelő segítséget, csorbul alkotmányos joga.
- Nincs egységes
- szabályozás az oktatási és az egészségügyi ágazatokban,
- statisztikai adatgyűjtés,
- diagnosztika a jogosultság megállapítására
- nyomonkövetés

Prevenció

- Genetikai tanácsadáson alapuló családtervezés.
- Terhes gondozás.
- Korszerű újszülött ellátás.
- Szűrések csecsemő és kisdédkorban.
- Segítség: 2.sz. Módszertani levél A pszichomotoros fejlődés zavarainak felismerése és ellátása az alapellátás gyakorlatában.

Rizikó újszülöttek

- ❑ Koraszülöttek 8-10%
- ❑ Minden olyan újszülött, akinek terhelő a perinatalis anamnesise

A két csoport minden esetben fejlődésneurológiai nyomon követést igényel.

Optimális esetben gyógypedagógiai vagy pszichológiai nyomon követést is.

A nyomon követés célja

- Éretlenség és valódi megkésés elkülönítése
- A spontán érés figyelembe vétele
- Egyéni különbségek, habitus értékelése
- Organikus neurológiai eltérések felismerése
- Érzékszervek állapota, a látási és a hallási figyelem értékelése
- A fejlődés ütemének megfigyelése

A szülő tájékoztatása

- ❑ Rizikó újszülöttek minden esetben gondozást igényelnek.
- ❑ A gyanújeleket őszintén, érthetően el kell mondani, ezek megléte indokolja a további vizsgálatokat.
- ❑ Nem szabad jósolni, csak olyan információt szabad elmondani, amiben biztosak vagyunk.
- ❑ A diagnózis megfogalmazása orvosi feladat.

Etiológiai kivizsgálás célja

- Kezelhető állapotokban terápiás lehetőség
- Genetikai tanácsadás
- Szülő számára bizonyosság
 - Büntudat
 - Az eltérő életútra való felkészülés

-
- Első neurológiai vizsgálat az Apgar érték meghatározása 1 és 5 perces életkorban.
 - A neurológiai vizsgálat menete függ:
 - az általános állapottól, az életkortól és a
 - a panaszoktól.
 - A vizsgálatot megelőzi a kórelőzmény, az anamnesis felvétele.
 - Családi anamnesis.
 - Pre-perinatalis anamnesis.
 - Postnatalis anamnesis.
 - A pszichomotoros fejlődés menete.
 - Panaszok, gondok.
 - A vizsgálatot minden esetben le kell írni.
 - Az írásos dokumentum a szülőé.
-

A vizsgálat körülményei

- ❑ Minél kisebb a csecsemő, annál jobban befolyásolja az eredményt.
- ❑ Hőmérséklet: 22-27 Celsius fok.
- ❑ Szórt fény, nem erős, nem oldalirányú.
- ❑ Nyugodt, éber állapot, Prechtl féle 2-3-4 stádium.
- ❑ Optimális, ha nem éhes, nem álmos, éber, de nem sír.
- ❑ Ha nagyon eltérnek a körülmények, és a csecsemő állapota az optimálistól, akkor ezt rögzíteni kell a dokumentációban.

A neurológiai vizsgálat

- Megtekintés
- Éberség és a figyelem vizsgálata
- Az objektív vizsgálatok értelmezése, elemzése
- A tónus és mozgáskép megítélése
- Elemi mozgásminták vizsgálata
- Ínreflexek vizsgálata
- Az agyidegek vizsgálata

Eligazodás a terápiás módszerekben

- ❑ Etiológiai és fejlődési diagnózis szükséges.
- ❑ A középpontban az eltérő fejlődésű gyermek és családja áll.
- ❑ A szülőnek joga minél többet megtudni gyermeke betegségéről. A segítő szakembereknek pedig kötelessége, hogy az etiológiai, diagnosztikai, terápiás és rehabilitációs teendőket, lehetőségeket körültekintően és részletesen ismertessék a szülőkkel.

Indikációk

- ❑ Értelmi elmaradás: egyéni gyógypedagógiai fejlesztés és tanácsadás
- ❑ Izomtónus zavarral járó megkésett mozgásfejlődés: DSGM terápia
- ❑ Megkésett mozgásfejlődés: egyéni vagy csoportos fejlesztés, gyógytornász, szomatopedagógus irányításával.
- ❑ Az egyensúly és a koordináció zavarával járó kórformák, magatartás, viselkedés probléma: szenzoros terápiák: Ayres, TSMT.
- ❑ 2-3 éves életkorban, ha a mozgássérültség a vezető tünet: konduktív terápia.

A normál és az eltérő fejlődés meghatározói

- Genetikai - biológiai
- Egyéni élettörténeti
- Szociális - környezeti

A kora gyermekkori intervencióban alkalmazott fogalmak

1. meglassúbbodott fejlődésmenet, egyenetlen, vagy egyenletes képességstruktúrával
2. megkésett pszichomotoros fejlettség (enyhe mértékű, jelentős mértékű)
3. a fejlődésmenet valamennyi területen jelentősen akadályozott
4. Későbbi életkorban: értelmi fejlődési zavar

Az értelmi fejlődési zavar diagnosztikai szemlélete (Feuerstein)

- ❑ Az agy mentális teljesítőképessége változó
- ❑ elutasítja az éles határvonalat a normális és nem normális intellektus között
- ❑ nem tekinti lényegesnek a súlyossági kategóriákat
- ❑ nem intelligencia, hanem **tanulási képesség, amely maga is változik, és változtatható**
- ❑ a fejlődő értelmesség változó, soktényezős, dinamikus rendszer
- ❑ **a környezet szerepe: mediálás, a fejlesztéshez szükséges feltételek megteremtése**

A tanulás folyamata

érzékelés → észlelés → feldolgozás → alkalmazás

Alappillérek: **figyelem**, **emlékezet**.

Affolter modellje az észlelés fejlődéséről:

- ❑ Egy észlelési terület ingereinek feldolgozása
- ❑ Több észlelési terület ingereinek együttes feldolgozása
- ❑ ezek idői és téri egymásutánisága (szerialitás – magasabb szintű kognitív képességek, akadémikus készségek szintje)

Sajátosságok

- ❑ nehézségek az **észlelés** területén,
- ❑ a **mozgás** kivitelezésének-végrehajtásának nehézsége
- ❑ a **cselekvés** tervezése-irányítása
- ❑ a **szociális-emocionális** terület nehézségei
- ❑ helyzetekhez, cselekvéshez kötött **gondolkodás**
- ❑ monotónia-tűrés
- ❑ rövid **figyelmi** terjedelem
- ❑ kevesebb igény a felfedezésre

Gyógypedagógiai fejlesztés és tanácsadás

Gyógypedagógus által végzett,
a gyermek fejlettségi szintjét figyelembe vevő,
a legközelebbi fejlődési zóna elérését támogató fejlesztési forma,
mely a gyermek játékára, tevékenységére, viselkedésére, a
kommunikációra,
valamint az adaptív szülői funkciók és a családi élet segítésére
irányul.

Gyógypedagógiai fejlesztés és tanácsadás

- A gyermek-szülő kommunikatív képességeinek fejlesztése
- Otthoni fejlesztő környezet kialakítása, felhasználása
- Szupportív és edukációs elemek ötvözetének használata
- Tárgyi tudás gyarapítása. Funkció-fejlesztés.

Alapelv:

A különböző módszerek egyénre, az adott gyermekre és családjára szabott alkalmazása!

Mire irányul a tanácsadás?

A fejlesztő otthoni környezet kialakítása

Személyi környezet: KOMPETENS SZÜLŐK

- **Megfigyelni tudás**
apró változások észrevétele,
a gyermek hangulatának, érzelmi állapotának figyelembe vétele.
- **Kommunikációs közegbe ágyazott gondozás és játék**
 - a gyermek érdeklődésének felkeltése
 - a gyermek jelzéseinek a megértése
 - gondozás közben rendszeres beszélgetés (rövid, egyszerű mondatok, érintések, ingerek kísérése beszéddel)
 - tevékenységek előrevetítése, közben értelmezés, közvetítés
 - jelzések különböző hangszínnel, hanglejtéssel
 - kapcsolati játékok
ölből ringatás, lovagoltatás, zenehallgatás
szociális, „érintős” énekek, mondókázás, kukucs
 - babamasszázs

Segítés módja

- A szülő megerősítése, hogy gyermeke elsősorban gyermek. Felkészíteni az elhúzódó fejlődési folyamatra. Reagálni kérdéseire, szorongására.
- Megfigyelésnél szempontok nyújtása, kérdésfelvetés, beszélgetés a türelem, kitartás érdekében.
- Egyensúly megtalálása a tárgyi tudás és a kommunikatív képességek fejlesztése között.
- Szülő megerősítése (video home tréning)
- Mintaadás közös játéktevékenység során.

Tárgyi környezet: TÉR

A tárgyi környezet alkalmazkodjon a gyermek temperamentumához!

- mozgásállapotnak megfelelő
- biztonság
- átláthatóság – rendezettség
- „saját kuckó”

Segítés módja

- A tér kialakításakor, átrendezésekor javaslataink tapintatos közlése, a család életviteléhez igazítása, a családtagok igényeinek tiszteletben tartása.

Tárgyi környezet: JÁTÉKOK, TÁRGYAK

- mozgásra ösztönző környezet
- elérhető – megérinthető játékok
- változatos tulajdonságokkal rendelkező (anyag, súly, hőmérséklet, stb.)
- érdektelenség esetén közel hozni, megérintve, kivárva az aktív közreműködést
- fejlődési szintnek megfelelő
- ne túl sok, de ne túl kevés

Segítés módja

- A kiválasztás segítése válogatással, vagy mintadarabbal.
- Az aktivitás kiválásához viselkedéses minta nyújtása.

Tárgyi környezet: **FELÜLETEK, KÖZEGEK**

Testi ingerek:

- ❑ víz (pancsolás, fürdés, nyári zápor)
- ❑ homok
- ❑ fű

Segítés módja

- ❑ A helyzetek adta fejlesztő lehetőségekre a szülők figyelmét felhívni.
- ❑ Ezek a helyzetek természetes lehetőséget nyújtanak a változatosságra, ill. egy-egy megtanult dolog (testséma, érzet, kommunikációs jelzés, tevékenység, stb.) elmélyítésére.

Tevékenységek: NAPIREND

- ❑ A napirend NEM órarend!
- ❑ cél: nyitottá tenni az új ingerek befogadására, a régiéik feldolgozására
- ❑ nyugodt, figyelmes állapot elérése ⇒ együttélés minősége javul.
- ❑ rendszeresség, sorrend, pihenés napközben, éjszaka
- ❑ korai tanulási helyzetek megtalálása (gondozás, önellátás és mindennapi praktikus tevékenységek)
- ❑ ezeken keresztül növekedik az aktivitás, az önállóság és az együttműködés
- ❑ különböző fejlődési területek változása, fejlődése

Segítés módja

- ❑ Komplex fejlesztő helyzetek jelentőségének tudatosítása.
- ❑ Az alkalmazás kiterjesztése.

Tevékenységek: ÖNELLÁTÁS

- ❑ ne gépiesen, ne kapkodva történjen (előkészítés, nyugodt időszakok kihasználása)
- ❑ elvárások tapintatos közlése, segítő mozdulatok, kedves szavak ⇒ a gyermek személyiségének fejlődése
- ❑ alapvető szükségletekhez kötődnek, „érintve van”
- ❑ cél: a gyermek önállóság igényeinek kielégítése (kompetens önálló lény – megélése)
- ❑ együttműködésre teret hagyni, választ várni
- ❑ megfelelő testhelyzet
- ❑ csak annyiban korlátozni, amennyiben szükséges
- ❑ később épp csak a minimális segítségadás szükséges

- ❑ Szobatisztaság - fejlettségi kor
- ❑ Evés - ivás - táplálási problémák
- ❑ Öltözés – vetkőzés: érdekeltté tenni

Segítés módja

- ❑ A szülők figyelmét fel kell hívni arra, hogy mindeközben a gyermekük értelme és testsémája fejlődik, valamint viselkedése szocializálódik.
- ❑ Fontos bemutatni hogyan várunk együttműködést, és kommunikációs jelzéseket, vagy válaszokat a gondozó kommunikációs jelzéseire.

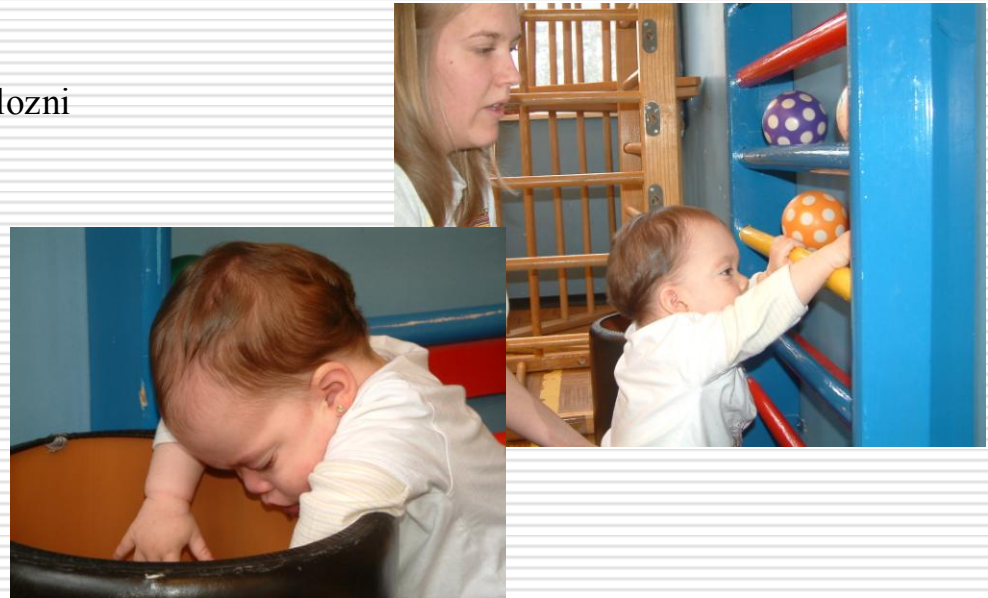

Tevékenységek: RÖVID, CÉLZOTT FOGLALKOZÁS

- a megfelelő hangulatot, időszakot megtalálva
- a kialakult kommunikációs rendszerre épülve!
- valamennyi érzékelési csatornát megcélozni (taktilis, auditív, vizuális)

Segítés módja

- A komplexitás és egyensúly hangsúlyozása

Összefoglalás

Mi az, amit a kezdetektől tehetünk?

- megfigyelés
- kommunikáció
- gondozás - együttlét

Köszönöm a
figyelmet!

